పశ్చాత్తాపము

జంధ్యాల జానకిరామశర్మగారు

౧

మోహనరావు తనగదిలో విచారముతో కూర్చొనియుండెను. సమీపముననున్న బల్లపై నాఁటి యుదయమున వచ్చిన టపాలు పడియుండెను. మాటిమాటికి నా లేఖల నిటునటు త్రిప్పుచుండెను. తాను నిరీక్షించియుండిన యుత్తరము మాత్రము కనుపించలేదు. ఒకప్పు డేమియుఁ దోఁచక యిటునటు గదిలోఁ దిరుగును, మఱొకప్పుడు వీధిలోనికి పోయి యెవరిరాకనో నిరీక్షించును, నిరాశుఁడై మరల గదిలోనికి ప్రవేశించును, నిట్టూర్చుచు కుర్చీపైనఁ గూరుచొనును. ఎన్నియోపర్యాయము లిట్లు జరిగెను. కొంతవడికి తపాలు బంట్రోతు వచ్చి "బాబూ! ఉత్తరము వచ్చినది." అనెను. మోహనరావు వెంటనే యాతురతతో వెళ్లి యుత్తరము తీసికొని విప్పిచూచెను. ఆతనియానందమున కంతులేదు. తాను నిరీక్షించుచుండిన యుత్తరమే! లేఖఁ జదివి దీర్ఘనిశ్వాసము విడిచెను. సీత్కార మొనర్చెను. "నేనెంత దుఃఖపడుచున్నానో దాని కేమి తెలియును? మొదట మాటయిచ్చి యిపుడు మరలించుకొనుచున్నది. నాకు గలుగు లోకనిందకై వెఱవవలదని యెన్నియోసార్లు చెప్పితిని. లోకులు కాకులు. నోఁటికివచ్చినట్లు ప్రేలుచుందురు. పరుల దోషము లెన్నుచుండుటయే వారిపని. లోకులకు వెఱచినచో లోకమున జీవించుటయే కష్టము. కాని, కమలా! నన్నేల నిరసించెదవు? ఇంతవఱకు నీయాశ బెట్టుకొని దినములు గడపుచున్నాను. ఇఁకమీఁద నీవులేక బ్రదుకజాలను. నీవు లేని జీవనము తావి లేని పూవు, వెన్నెల లేని రేయి, జలము లేని కొలను. వెంకి యుండఁగా నన్ను బెండ్లాడుట కిష్టపడవో? జననిందకు జంకుచున్నావా? అట్లైన నిదిగో! దానికిఁ దగుప్రయత్నమంతయు నేఁడే చేసెదను. నీకొఱకు నాసర్వస్వము ధారవోసెదను. ఎట్టిపాపమునకైన నొడిఁగట్టెదను. కాని నిన్ను మాత్రము వదలఁజాలను." అనుకొనుచు మోహనరా విల్లువిడచి విహారమునకు బయలుదేరెను.

౨

మోహనరావు విదేశములయందు బారిష్టరీపరీక్షయం దుత్తీర్ణుఁడై యిచటికివచ్చి రెండుసంవత్సరము లాయెను. తండ్రి యిచ్చినధనము కొంత యిక్కడ, కొంత విదేశములలో వెచ్చించెను. ఇఁక మిగిలియున్న దొక మేడమాత్రమే! కావున న్యాయవాదవృత్తివలన వచ్చునదితప్ప వేఱు రాఁబడి లే దాతని కిప్పుడు.

బాల్యమునుంచి మోహనరావు పాశ్చాత్యనాగరికతాప్రియుఁడు. మఱియు నింగ్లండు వెళ్లివచ్చిన పిమ్మట నిఁకఁ జెప్పవలసినదే లేదు. చిన్నతనములో నింగ్లండుదేశమునుగుఱించి యిక్కడ వినుచుండిన విషయములన్నియుఁ బ్రత్యక్షముగాఁ జూచివచ్చినవాఁడు. వస్త్రధారణమంతయుఁ బాశ్చాత్యపద్ధతియే. వేయేల? అందరు తనను బాశ్చాత్యుఁడని తలఁచుట కెన్నిమార్గము లవలంబింపవలెనో యాతఁ డొకటియుఁ గొఱతలేక యవలంబించెను.

మోహనరావుకు పదునాల్గవయేట వెంకమ్మతో వివాహమాయెను. వెంకమ్మ కొంతసౌందర్యవతియే. ఆంధ్రభాషావైదుష్యము గలదు. గృహనిర్వహణమునందు మంచినేర్పు గలదు. కాని మోహనరావు దృష్టిలో నామె యొకపల్లెటూరిగొడ్డు. ఆమెవేషము జూచి యాతఁ డెప్పు డసహ్యపడుచుండును. నడిమి పాపిట, నొసటఁ బెద్దకుంకుమబొట్టు, అన్నిటినిమించినయమాయికత్వము, పూర్వకాలపుఁ బేరు, ఇంగ్లీషురాని

లోపము, ఇవియన్నియుఁ నామెయెడ నాతనికిఁగల విముఖతకుఁ గారణములు. తానొక నవనాగరికురాలికి భర్తయైయుండవలెనని యాతనికోరిక.

మోహనరా వొకనాఁడు నాటకమునకు వెళ్లి యచ్చోటికే వచ్చియుండిన కమలయను నిరువదేండ్ల ఆధునికనాగరికతావలంబినియగు యువతిని జూచి మోహించెను. ఎట్లో యామెమైత్రి సంపాదించెను. చివఱ కొకరినొకరు జూచికొనక త్రుటికాలమైన నెడబాసియుండఁజాలనంతటిచెలిమి యేర్పడెను. ఆచెలిమి వృద్ధియై యొండొరులు వివాహమాడునట్టి స్థితికిఁ బరిణమించెను.

మోహనుడు వివాహితుడనియు, నతనికొక పుత్రుఁడుగూడఁ గలఁడనియు కాలక్రమమున గమలకుఁ దెలిసి మిగుల వగచెను. సపత్నీకుని బెండ్లియాడిన లోకనింద యటుండఁ దనకుమాత్ర మేమిలాభమని యెంచి వెంకమ్మ జీవించియుండఁగా మరల తానొకర్తె యాతని పెండ్లియాడిన ప్రజానిందకుఁ బాలుగావలసివచ్చుననియు, నామెజీవితకాలములో నది యసంభవమనియు మోహనునకు దెలిపెను. మోహనుఁ డామె ననేక విధముల బుజ్జగించెను. కాని యుపయోగము లేకపోయినందునఁ దనమార్గమును నిష్కంటక మొనర్ప నిశ్చయించికొనెను.

3

వెంకమ్మ కాపురమునకువచ్చి కొన్నిసంవత్సరములాయెను. మోహనునకు దారావాత్సల్యము శూన్యము. ఆతఁ డామెయెడ నెల్లప్పుడు దోషములే వెదకుచుండెను. మీఁదుమిక్కిలి విదేశమునుండి వచ్చి కమలాసంసర్గము లభించినప్పటినుండియు భార్య కూర్చొనినఁదప్పు లేచినఁదప్పు. క్షణక్షణ మామెపైఁ గ్రోధవీక్షణముల బఱపును. పాపము! వెంకమ్మస్థితి దినదినమునకు విషమించుచుండెను. ఆమెకు ధైర్యము చెప్పువా రెవ్వరును లేరు. రేయింబవళ్ళు విలపించుచుండును. ఒక్కొకప్పు డాత్మహత్య జేసికొనఁగోరును. పుత్రవ్యామోహ మామె నాయకార్యకరణమునుండి నిషేధించుచుండెను.

ఈచింతతోనే యామె నాలుగైదురోజులనుండి మంచము పట్టెను. ఆమెను విచారించి మందు మాఁకు లిచ్చువా రొకరును లేరు. అసహాయురాలై మంచములోనే బాధపడుచుండెను. అయిదుదినములు గడచెను. నేఁ డామె భర్తతో మాట్లాడ నిశ్చయించుకొనెను.

రాత్రి తొమ్మిదిగంటలైనవి. వెంకమ్మ మంచములో పడియుండి తనదౌర్భాగ్యమును దలఁచుకొని యేడ్చుచుండెను. కుఱ్ఱవాఁడు ప్రక్కననే నిద్రించుచుండెను. ఇంతలో మోహనరా వాగదిలోనికి వచ్చి "ఇదిగో! ఈమందు తీసికో, ఎంతసేపటినుండియో వైద్యునివద్ద కూర్చొనియుండఁగా నిప్పుడు మందిచ్చినాడు." అని పలికి యామె యేమియో చెప్పఁబోయిన వినక మందుగ్లాసు నచటఁ బెట్టి వెళ్లిపోయెను.

అమాయకురాలగు వెంకమ్మ నిశ్చేష్టయాయెను. భర్తతో మాట్లాడఁదలఁచెను. కాని యాతఁడు వినిపించుకొనక వెడలిపోయెను. మందు చూడఁగనే యామె కాశ్చర్యము గలిగెను. కాని యిట్లనుకొనెను. "వారికిమాత్రము వ్యక్తిత్వము లేదా? నా స్థితికి జాలిగొని మందు తెచ్చినారు. మనస్సులో నన్ను ప్రేమించుచునే యుందురు. కాని నామంచికొఱకే నన్ను కసరుచున్నారు. నేనే మూర్ఖురాలను. నేనే ఇంగ్లీషు చదివియున్నట్లయితే.................

గడియారము పదకొండుగంటలు కొట్టెను. ఆమెతల తిరుగుచుండెను, హృదయము కొట్టుకొనుచుండెను, కడుపులో సహింపరానిబాధ కలిగెను, కన్నులయెదుట చీఁకటి గ్రమ్మెను. మందులోనిమర మామె గ్రహించినది. బాలునిఁ జూచి పలవింపసాఁగినది. తనముద్దుతల్లి తన్ను విడిచి పోనున్నదని యెఱుఁగఁడు గదా బాలుఁడు! వాఁడు గాఢనిద్రలో నుండెను.

వెంకమ్మహృదయము వేఁగుచుండెను. మృత్యుకాలము సమీపించినదని తెలిసికొని భర్తను పిలిచినది. అతఁ డొకయపరాధివలె వచ్చి యేమియుఁ బలుకజాలక కుర్చీమీఁద కూర్చొనెను. వెంకమ్మ వికవికనవ్వి "నేను మిమ్ముఁ బాసి పోవుచున్నాను. ఇది నాకును సంతసమే. మీసౌఖ్యముకొఱకే నాప్రాణములు పోవుచున్నవి. నాయాత్మకు శాంతి లభించున ట్లాశీర్వదింపుఁడు" అని పలికి కుఱ్ఱవానివైపు జూచి "వీనిని మఱవకుఁడు. సాధ్యమైనంతవఱకు వీని కేవంత గలుగకుండఁ గాపా..." అని చెప్పునప్పటి కామె స్వర మాఁగిపోయెను. కండ్లు తిరిగిపోయెను. అట్టి స్థితిలోఁగూడ నామె భర్తృపాదములు స్పృశింపఁ గోరినది!!

౪

మూఁడునెలలు గడచినవి. మోహనుఁడు కమలను వివాహమాడెను. ఇల్లంతయు పాశ్చాత్యనాగరికతాపూర్ణమైపోయెను. షికారువెళ్లుట కొకమోటారుకారు, బొంబాయి కలకత్తాలలోని సంగీతము వినుట కొక రేడియోమిషను తెప్పింపఁబడినవి. ఇల్లంతయు దాసదాసీజనంబులతో నిండిపోయినది. ఏల యందురా? కమల నవనాగరికతాశిఖర మధిష్ఠించినయువతి. అదియునుగాక యున్నతవిద్య బడసినది. పాశ్చాత్యనాగరికతావాయుమండలమునఁ బెంపఁబడినయామె కున్నతపదాధికారులగు స్త్రీపురుషులపరిచయ మున్నది. ఇంటిపనులు చేసికొనుటయు నామెకు గౌరవభంగమే. సామాన్యకార్యము లొనర్చుకొనుటకైన నామెకుఁ దీరిక యేదీ? ఒకప్పుడు మిత్రులకు విందులు చేయును. మఱొకప్పుడు తానే విందుల కేఁగును. వేఱొకప్పుడు సినీమాలకు నాటకములకు వెళ్ళుచుండును. ప్రాతఃకాలమున కాఫీపుచ్చుకొని మిత్రసందర్శనార్థము వెడలినచో మధ్యాహ్నమున కింటికివచ్చును. భోజనానంతరము వార్తాపత్రికాపఠనమునందు కొంతకాలము గడపి, పిమ్మట విహారమున కేఁగి రాత్రి యేతొమ్మిదిపదిగంటలకో యిల్లుచేరును. ఆమె దినచర్యయంతయు నిట్లున్నది.

౫

మొట్టమొదట నాలుగైదునెలలవఱకు మోహనున కేమియుఁ దెలియలేదు. కమల యాతనికండ్లకు సుగుణపుంజమై చూపట్టుచుండెను. కాని కాలక్రమమున నాలుమూలలనుండి ఋణదాతలరాకలు, జీతములిమ్మని సేవకులకేకలు నెక్కువకాఁగా బారిస్టరు కొంచెము కండ్లుతెఱచుకొనెను. కమల కీవిషయమైనచింతయే లేదు. తనఖర్చు కొంచెమైనను తగ్గించుకొనఁజాలనని యామె స్పష్టముగాఁ జెప్పివైచినది.

ఒకనాఁడు మోహనరా వెక్కడినుండియో రాత్రిపండ్రెండుగంటల కింటికి వచ్చెను. అప్పుడు కమల నిద్రపోవుచుండెను. అతఁ డామెను లేపి భోజనముపెట్టు మనినాఁడు. మొదట నామె లేవనే లేదు కాని పిమ్మట నొకప్రక్క కొత్తిగిలి "రాత్రిపండ్రెండుగంటలకు భోజనముండు ననుకొంటివా?" అని పలికెనే గాని లేవనుమాత్రము లేదు.

"అత్యవసరమగు పని యుండుటచే నాలస్యమైనది. శీఘ్రముగఁ చేసికొనకపోయిన చిక్కులపాలగుదును. భోజనములేనిచో భుజించునదేమి?

"నా కేమి తెలియును? నీవు సమయమునకు లేకుంటివి. చెప్పియును వెళ్ళలేదు. కావున అన్నము మిగుల్చలేదు."

"లేనిచో వంటచేసిపెట్టుము."

"నేనా? ఇప్పుడు వండిపెట్టవలెనా?

"అవును. వండియైనఁ బెట్టవలెను."

"నిర్దయుఁడా! సభనుండి యలసిసొలసి వచ్చిదాన నిప్పుడు నీకు వంటచేయవలెనా? సిగ్గులేక మాట్లాడుచున్నావా? ఇట్లు సుఖపెట్టుటకేనా నన్ను పెండ్లియాడినది? పరమేశ్వరుఁడు వచ్చి ప్రార్థించినను ఆపని కాఁజాలదు."

పాపము! మోహనుఁడు గ్రుడ్లుమిణకరించుకొని యూరకుండెను. వెంకమ్మ నడికిరేయియైనను తాను ఏమియు భుజింపక భర్తృప్రతీక్ష సేయుచు నెట్లుండినది యిప్పు డాతనికి స్మృతిగోచరమైనది. క్షుత్పీడతో నటులే మంచముపై పరుండి, "ఆహా! వెంకాంబా! నీ వెన్నఁడైన నిట్లు పలికియుంటివా? నిర్భాగ్యుఁడనై నిక్షేపమువంటి నిన్ను చేతులారఁ బోఁగొట్టుకొంటినే? శతజన్మములకైన నా యీ దుష్కృతికి నిష్కృతి యుండునా?"

పశ్చాత్తాపకాండ ప్రారంభమైనది.

వెంకమ్మ పోయినప్పటినుండియు కుఱ్ఱవానిని దాదులే పెంచుచుండిరి. కమల పొరబాటుననైన వానిని గన్నెత్తిచూడదు. దాదులకుమాత్రమే మంతశ్రద్ధ! నెలనుండియు వానికి జలుబు దగ్గు తటస్థించెను. జ్వరముకూడా తగిలెను. వానివిషయ మెత్తుకొనినవారే లేదు. మోహనుఁడు మాత్రము పిల్లవానిని జూడఁబోయెను. తన్ను తాను నిందించుకొనెను. వైద్యుని పిలిపించి చూపింపగా నది నెమోనియాజ్వరమనియు, బాగుగ చికిత్సచేసినచో నిమ్మళించుననియు చెప్పెను. మోహనునిప్రాణము కొంచెము కుదురుపడెను. "నేను చేయగల దేమికలదు? కచ్చేరికి వెళ్ళకతప్పదు. వీనిని గనిపెట్టియుండుటకు వీలులేదు. కావున కమలతో వీనిని జూచుచుండుమని చెప్పెద" ననుకొని కమలగదిలోనికిఁ బోగా నామె యెచటికో ప్రయాణమగుటకు సిద్ధపడుట చూచి "ఎక్కడికి ప్రయాణ?"మని యడిగెను.

"నీకెందుకు? కార్యాంతరమున వెళ్లుచున్నాను."

"తప్పనిసరియా?"

"అవును?"

"కుఱ్ఱవానికి నెమోనియాజ్వర మఁట! వైద్యుఁడు చెప్పినాఁడు."

"అయిన నేనేమిచేయవలె?"

"నీవెక్కడికి వెళ్ళవద్దు. కుఱ్ఱవానివిషయము చూడుము. దాదులు వట్టిమొద్దులు. ఒకటి కింకొకటి చేయుదురు."

"బాగుగనే యున్నది! మంచిమాట చెప్పితివే! నేను వెళ్ళకపోయిన నక్కడ నలుగురు నవ్వరా?"

"వెళ్ళనిచో నచ్చట నవ్వు, వెళ్లినచో నిచ్చట యేడుపు!"

"నీకే. నా కేమి? నే నుండను. నేను వైద్యురాలను గాను. వైద్యురాలిని పిలిపించుకో!"

"ధనవ్యయమగుయోజనతప్ప మరిలేదు. వైద్యురాలిని పిలిపించిన పదిరూపాయిలు వృథావ్యయము. ఇప్పటికే వేలకొలఁది ఋణమైనది. నీ కేచింతయు లేదు. కేవలము విహారములే విహారములు!"

"మాట మాట్లాడిన నావిహారములయేడుపే? నేను నీబిడ్డకు దాసీత్వ మొనర్పరాలేదు. నాఖర్చులు భరింపలేనివాఁడవు నన్ను వివాహమాడుటేల? నీకుఁ దగినదాని నెవతెనైన నేల పెండ్లాడవైతివి?"

ఈమాటలు వినుటచే నాతనిక్రోధమున కంతులేకపోయెను. తాలిమికిఁగూడ దరియున్నది!

"భాషణములచే నేల బాధపెట్టెదవు? నిన్ను పెండ్లాడినందుల కిపుడు పశ్చాత్తాపపడుచున్నాను. నీ కెపుడుజూచిన సౌఖ్యానందములే తప్ప యితరవిషయమే పట్టను. భారతనారీమణు లెట్టియున్నతత్యాగపూర్ణ జీవనము గడపవలయునో నీకు లక్ష్యమేలేదు."

"నాకు నీబోధనము లవసరములేదు."

"నేఁడు నీ విల్లువదలి బయటికి వెళ్ళజాలవు. నీవు నాయాజ్ఞను పాలింపకతప్పదు. నిన్ను వెళ్ళనీయను. నాకు ప్రతికూలముగా నీవు వెళ్ళలేవు. పో! పిల్లవానిని జూడు."

"అ దెన్నఁడు కాదు. కాఁజాలదు. నేను వానివద్దకు వెళ్ళను. నన్ను వెఱ్ఱివెంకమ్మగా తలఁచితివా? నేను వెళ్లుట కెవ రడ్డుపెట్టెదరో చూచెదను."

అని చెప్పుచు కమల యక్కడనుంచి వెళ్లిపోయెను. మోహనుఁ డామెను పట్టుకొన నెంచెను గాని మరల యేమనుకొనెనో కుఱ్ఱవానికి మందిచ్చుటకై వెడలెను. భోజనముచేసి, కుఱ్ఱవానిని చూచుచుండమని దాదితో చెప్పి తాను కచ్చేరికి వెళ్ళెను.

౬

సాయంత్రము నాలుగుగంటలకు మోహనుఁడు బడలికతో నిల్లుచేరెను. ఇంటిలో కమల లేదు. ఏడ్చుచున్నబాలు నెత్తుకొని "కమల యెక్కడ?"అని దాసి నడిగెను. "పండ్రెండుగంటల కింటికి వచ్చి, భోజనము చేసి, తన బట్టలు మొదలగునవి తీసికొని స్టేషనుకు వెళ్ళిపోయిన" దని దాసి చెప్పినది.

ఈమాటలు వినుటతోడనే యాతఁడు చిత్తరువులోనిబొమ్మవలె నిశ్చలుఁడైపోయెను. కమల యింత సాహసించునని యతఁ డెఱుఁగఁడు. ఆమెగదిలోనికి వెళ్ళినాఁడు. ఆమెవస్తువు లేమియు లేవు. బల్లపై నొకజాబుమాత్రము పడియున్నది. అందిట్లుండెను.

"...ఇఁక నే నిచ్చట నుండజాలను. ఉండుటకుఁ గోరి కయు లేదు. తమరు నాఖర్చులు భరింపజాలరు. రేయింబవలు జగడములాడుకొనుట నాకిష్టములేదు. పుట్టినదిమొదలు స్వతంత్ర జీవనము గడిపిన నేనిపుడు పరతంత్రురాలనై యుండఁజాలను. తమరు నాస్వాతంత్ర్యమునకు భంగము గలిగింపఁ దలఁచి యున్నారు. కావున నేను వెళ్ళిపోవుచున్నాను.

నేను వెళ్ళుటఁకుగల రెండవకారణ మేమియన పాపాత్ము లెంతపనికైన సాహసింతురు. ఒకప్పుడు పాపకృత్యము లొన రించినవా రింకొకప్పుడు చేయకుందురా? వెంకమ్మయెడఁ దమ ప్రవర్తనవింటిని. నాయెడఁగూడ నట్లే ప్రవర్తింపఁగూడదో? నాప్రాణము నాకు తీపి. సెలవు. 'కమల'

ఉత్తరము చదువుచుండగనే యాతనిపాదములు కంపించుచుండుటచే కుర్చీలో కూలఁబడినాఁడు. వెంకమ్మను దలఁచుకొని గంటలకొలఁది విలపించినాఁడు "హా! ప్రాణేశ్వరీ! కలుషాలవాలయగు కమలకై నిఖిలసద్గుణనిలయవగు నిన్నుఁ బోఁగొట్టుకొంటినే! ఇఁక నాకీజన్మ మేల? కాదు! కాదు. నిన్నుఁ గలసికొనుట కిదే నేనును వచ్చుచున్నాను."

పశ్చాత్తాపకాండ పరిపూర్ణమైనది.

మోహనుఁ డింకొకగదిలోనికి వెళ్ళి రివాల్వరును సరిజేసి గుండెకుఁ గుఱిజేసికొనినాఁడు. ఢామ్మని పెద్ద శబ్దమైనది. అదరిపడి కుఱ్ఱవాడు "అమ్మా" అని యఱచినాఁడు.